

Opis źródła:

Dworzanin Polski autorstwa Łukasza Górnickiego jest tzw. zwierciadłem, czyli gatunkiem literackim, którego zadaniem była prezentacja wybranego wzoru osobowego. W tym przypadku autor prezentuje jaki powinien być polski dworzanin. W niżej prezentowanym tekście źródłowym, będącym fragmentem *Dworzanina Polskiego*, autor opisuje w jaki sposób powinien zachować się dworzanin w czasie wojny, a także jakie cechy powinien prezentować sobą.

Miejsce i data wydania:

Wydano w Krakowie w 1566 roku

Miejsce przechowywania oryginału źródła:

Oryginał w formie drukowanej znajduje się, m.in. w Bibliotece Narodowej. Również w formie zdigitalizowanej, dostępnej online:

<https://polona.pl/item-view/53de992a-31f7-4354-b20f-7ce11730f59f?page=12>

Tekst źródła (fragment):

[...] A przeto Dworzanin przeciwko nieprzyjacielewi, czasu wojennej potrzeby, niechaj używa sierdzistości swej, a okrucieństwa, starając się o to, żeby zawdy na czele, zawdy między pirwszymi bywał. Ale między swemi, a co po tym układności, skromności, a stateczności trzeba, tą się on niechaj zaleci. Lecz to nad wszystko, żeby w nim tego ludzie nie znali, iż pragnie być widzian, bo by tym wszystko popsował, zwłaszcza jeśli się jeszcze sam niewstydliwie chwalił.

[...]

Małom ja widział osobnych ludzi, którzyby się sami nie chwalili, jakoż moim zdaniem ma się im to zejdz, abowiem kto się godnym czuje, kiedy widzi, iż tego w nim prostacy nie znają, musi się gryść sam w sobie, na koniec nie ścirpi, aby godności swej zatłumionej wyrwać na jaśnią, a ludziom jej jakimkolwiek obyczajem pokazać niemiał, to dla tego, aby nie był złupion z onej prawdziwej zapłaty, to jest, ze czci, a ze sławy, która s pocziwego potu płynie. A przeto starzy oni uczeni ludzie, którykolwiek godność wielką w sobie znał, rzadko się strzymać mógł od własnej chluby: poprawdzie, tych trudno ścirpieć, którzy się chlubią, a niemasz w nich nic godnego chwały, ale o Dworzaniu, któryby był bez godności, niemasz tu zmięni.

Słowniczek pojęć:

Dworzanin - osoba, która należała do świty wysoko postawionego arystokraty lub władcy. Dworzanie zazwyczaj korzystali z wielu przywilejów i zajmowali wysokie stanowiska w otoczeniu władcy.

Lukasz Górnicki - polski renesansowy humanista, pisarz polityczny i sekretarz króla Zygmunta II Augusta, a także, później, Stefana Batorego. Autor "Dworzanina polskiego". Więcej:

https://pl.wikipedia.org/wiki/%C5%81ukasz_G%C3%B3rnicki

zmiętki - wzmianki

Pytania do źródła:

Pytania do uczniów szkoły podstawowej:

1. Z jakimi krajami ościennymi toczyła wojny Rzeczpospolita w XVI wieku?
2. W świetle tekstu odpowiedz, jakie cechy powinien mieć dobry dworzanin, oraz co dworzanin powinien w sobie wyćwiczyć?
3. Jakie warstwy społeczne występowały w Rzeczypospolitej w XVI wieku. Scharakteryzuj, pokrótce, każdą z nich.

Pytania do uczniów szkoły średniej:

1. Jakie cechy, w świetle tekstu źródłowego, powinien mieć dobry dworzanin? Co było najbardziej cenione w charakterze dworzanina, a co powinien w sobie wyćwiczyć?
2. Która z grup społecznych wiodła prym w Rzeczypospolitej połowy wieku XVI? Kto w roku wydania "Dworzanina Polskiego", czyli w 1566, był królem Polski? Jakiej dynastii był przedstawicielem i kto był jego następcą?
3. Jakie były przyczyny wybuchu I wojny północnej? Kto brał w niej udział? Jaka była w niej rola Rzeczypospolitej?

Wskazówki:

Pamiętać należy, że dworzanie w Rzeczypospolitej musieli wykazywać się nie tylko odpowiednimi cechami osobowości, ale również powinni znać i funkcjonować według swojego etosu, zbioru zasad życia szlacheckiego, arystokratycznego. Tego wymagano od nich i to było częścią ich obowiązków.

Warto również przypomnieć sobie, który król z wielkiej dynastii zasiadał w 1566 roku na tronie Polski. Czy zasiadał jedynie na tronie Polski? Którym z kolei był władcą z tej dynastii? Kto

był jego następcą i czy również był przedstawicielem tej samej dynastii? Warto ponadto pamiętać o tym, że Rzeczpospolita była związana unią z innym krajem - z jakim?

Najważniejsze cezury

1530 - 1572 r - panowanie Zygmunta II Augusta

1558- 1570 r - I wojna północna

1569- Unia Lubelska

Literatura pomocnicza:

Jurek T., Kizik E., *Historia Polski do 1572*, Warszawa 2013

Augustyniak U., *Historia Polski 1572 - 1795*, Warszawa 2024

Imię i nazwisko osoby opracowującej rekord: Monika Poszalska